

فصلنامه علمی - تخصصی معارف علوم اسلامی و علوم انسانی

سال ۴ - تابستان ۱۴۰۳ - شماره هفدهم - ص ۲۳۶-۲۵۸

تاثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان

زهرا ذوقی^۱

چکیده

یادگیری مشارکتی یکی از بهترین نوع یادگیری است. تدریس مشارکتی موازی با سایر روش های فعال تدریس عزت نفس دانش آموزان را افزایش می دهد و تمایل آنان را به حضور در مدرسه بیشتر می کند استفاده درست و به موقع از تدریس روش مشارکتی بخش مهمی برای تدریس جدید ابتدایی است که با استفاده از این روش و مشارکت دانش آموزان در یادگیری و ارتباط گروهی با یکدیگر شاید برای اولین بار دشوار باشد اما وقتی دانش آموزان با این روش آشنا می شوند علاقمند شده و بیشتر فعالیت های یادگیری بر عهده ی دانش آموز می شود و معلم کمتر بار یادگیری را بر دوش می کشد با این کار دانش آموزان یادگیری بیشتر و قابل درک تر دارند. این پژوهش به منظور بررسی دقیق تر تاثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان طراحی و اجرا شده است. همچنین یادگیری مشارکتی بر مهارت های اجتماعی دانش آموزان و عملکرد تحصیلی دانش آموزان و میزان پرخاشگری و رفتارهای تکانشی دانش آموزان تاثیر می گذارد. در کلاس هایی که به صورت یادگیری مشارکتی برگزار می شوند، دانش آموزان به صورت گروه های مباحثه ای، آموزشی، طراحی و ارزشیابی به یادگیری می پردازند. دانش آموزان به جای رقابت فردی با یکدیگر، به رفاقت در یادگیری گروهی پرداخته و نسبت به مسئولیت هایی که به آنها داده میشود به روش ایده ال به فعالیت می پردازند. یادگیری مشارکتی از نظر تحصیلی برای دانش آموزان موثر است و از نظر مهارت های عاطفی، اجتماعی مانند قدردانی، همدلی و ارزش ها بسیار مفید است.

کلمات کلیدی: یادگیری مشارکتی. مهارت اجتماعی. دانش آموزان

^۱ گروه علوم تربیتی، واحد قم، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قم، ایران

مقدمه

در نظام آموزشی ایران، معلمان با تکیه بر روشهای سنتی به ویژه سخنرانی، شاگردان را به حفظ و تکرار مفاهیم علمی ترغیب میکنند و علیرغم اینکه در محافل علمی و تربیتی و حتی اجرایی، صحبت از فعالبودن شاگردان، رشد فکری و آزاداندیشی میشود، اما عملاً چنین نظرگاههایی جنبه شعارگونه به خود گرفته، از تقویت روحیه همکاری و رفاقت در بین شاگردان و رشد اجتماعی آنان صحبت میشود. اما در عمل نه تنها گام موثری در این راستا برداشته نمیشود، بلکه اغلب اوقات همکاری و رفاقت به نوعی رقابت تبدیل شده که نتیجه آن افزایش حس حسادت، کینه توزی و دشمنی در بین دانشآموزان است. سبک غالب در اکثر آموزشهای کلاس سنتی است به این معنا که شاگردان در زمینه یادگیری مفاهیم درسی کمتر با موقعیتهای چالش آور مواجه میشوند، فرصتهای کمتری برای تعامل، همفکری، همکاری و بحث و گفتگوی معلم با شاگردان و شاگردان با یکدیگر فراهم میشود، دانش آموزان به یادگیری طوطی وار ترغیب میشوند، رقابت جایگزین همکاری میشود و احتمال خطر جمع گریزی در بین شاگردان افزایش مییابد (شکاری، ۱۳۹۱). از سویی مدارس امروز نیاز به آموزش مهارت‌های اجتماعی را به دانش آموزان احساس می‌کنند در حالی که تعدادی از دانش آموزان به طور طبیعی در مهارت‌های اجتماعی خوب و ماهر هستند، بسیاری از بچه‌ها نیاز به آموزش این مهارت‌ها دارند (هیل، ۲۰۰۸). در روش‌های سنتی که امروزه از آنها به عنوان روش‌های غیر فعال یاد می‌شود. معلم نقش فعالی در جریان تدریس داشته، مطالب را به صورت شفاهی در کلاس بیان نموده و دانش آموزان فقط باید به صحبت‌های او گوش داده، مطالب مورد نظر را حفظ نمایند. در چنین شرایطی زمینه‌های لازم برای رشد اجتماعی شخصیت شاگردان فراهم نمی‌شود و حتی پیشرفت تحصیلی و رشد فکری نان شاگردان نیز از تاثیرات نامطلوب این شرایط بی‌نصیب نمی‌ماند. به همین دلیل امروزه موضوع روش‌های آموزشی فعال و یادگیرندگان فعال جایگاه ویژه‌ای در مباحث تربیتی پیدا کرده است. البته عوامل متعددی مانع رشد اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می‌شود که روش‌های آموزشی غیر فعال یکی از این عوامل است (کرامتی، ۱۳۸۹). در سال‌های اخیر رفته رفته بر به کارگیری آموزش‌های فعال و یادگیرنده محور تاکید بیشتری شده

است که یکی از انواع این روش های فعال ، یادگیری مشارکتی است (ناصحی و همکاران، ۱۳۹۶). یادگیری مشارکتی معلومات بیشتر و عمیق تری را در مقایسه با یادگیری انفرادی در اختیار دانشجویان قرار می دهد (مالبرگ و همکاران، ۲۰۱۷). در یادگیری مشارکتی ، با قرار دادن افراد در گروه های یادگیری کوچک تحت شرایط وابستگی مثبت ، تجارب مثبت اجتماعی ایجاد می شود (وان رایزین و رزست، ۲۰۲۰) .

بیان مسئله

آرزوی هر جامعه ای پیشرفت و تعالی مردم آن در زمینه های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... است که بسته به نظام های آموزشی موجود فعال و پویا هستند. شکی نیست که یکی از اهداف و وظایف آموزش و پرورش، آماده سازی دانش آموزان برای پذیرش و درک تحولات علمی جهان آینده است. با این وجود، مهم ترین هدف آن رشد کامل شخصیت دانش آموزان و پرورش ارزش های متعالی است (کدیور، ۱۳۹۷) . آینده هر جامعه به کیفیت و کارایی آموزش در آن جامعه بستگی دارد و کارآمدی نظام آموزشی هر کشور در گرو شناخت عوامل مؤثر بر کیفیت تدریس و استفاده از روش های نوین آموزشی است (کیسی و فرناندز، ۲۰۱۹). در سالهای اخیر، مربیان توجه زیادی به روش ها و راهبردهای مناسبی داشته اند که یادگیرنده را در کانون توجه فرآیند یاددهی و یادگیری قرار می دهد و در دستیابی به اهداف آموزشی نقش مؤثری دارد. یکی از برجسته ترین یافته های مطالعات و پژوهشها در این زمینه، روش یادگیری مشارکتی است که در آموزش به فراگیران برای یادگیری، ارتقای عملکرد پیشرفت، توسعه مهارتها و تجربیات و ارائه دانش به آنها و برای دستیابی به درکی خوب از موضوع، با افزایش اثربخشی یادگیرنده در طول موقعیت آموزشی یادگیری کلاس درس بستگی دارد (عبدالفضفر، ۲۰۲۲). در واقع نظریه پردازان یادگیری مشارکتی معتقد اند که مهارت های مهم زندگی مانند صحبت کردن ، گوش کردن و حل مسئله از طریق تجارب یادگیری مشارکتی تقویت می شود . زیرا در یادگیری مشارکتی موقعیتی فراهم می گردد که در آن دانش پژوهان به صورت گروه همکار یاد می گیرند دانش و توانایی های یکدیگر را مورد بررسی قرار دهند و آنها را تایید یا رد کنند . به علاوه هدف از یادگیری مشارکتی این است که اعضاء گروه در خصوص مسائل انتزاعی

تفکر نموده و به حل آنها اقدام نمایند (کریستیان و ایرلند، ۲۰۲۱). در این روش دانش آموزان به صورت گروهی بر روی وظایف مشترک کار می کنند و در نتیجه کار خود را اثربخش تر می کنند. گروه ها معمولاً دو یا پنج نفر هستند و از رفتارهای اجتماعی و مشارکتی برای انجام وظایف مشترک یا فعالیت های یادگیری استفاده می کنند. فراگیران به طور مثبت به یکدیگر وابسته هستند و علاوه بر جنبه اجتماعی، به طور فردی مسئول یا پاسخگوی کار خود هستند (آبرامچیک، ۲۰۲۰).

اهمیت و ضرورت پژوهش

گفتگوهای معمول کلاسی هنگامی که به طرز ماهرانه ای با صحبت های اکتشافی و به ویژه هنگامی که با داربست های مشارکتی توسط معلمان همراه باشد، می تواند از نظر آموزشی ارزشمند باشد (چان، ۲۰۲۰). تحقیقات نشان می دهد دانشجویان مقطع کارشناسی که در دوره های رسمی یادگیری مشارکتی شرکت کرده اند، در حد بالاتری درگیر چالش های دانشگاهی شدند و تعامل و همکاری بیشتری داشتند و دستاوردها و رضایت از یادگیری بالاتری داشتند برای آن دسته از دانشجویانی که در دروس رسمی یادگیری مشارکتی شرکت کردند، افزایش تعامل همکاری و چالش آکادمیک به طور قابل توجهی با بیشترین میزان یادگیری و رضایت همراه بود به طور کلی، یافته ها نشان می دهد که چگونه تغییر تمرکز آموزش از یک فرم سخنرانی سنتی به یک فرم یادگیری مشارکتی رسمی باعث بهبود درک دانش آموزان می شود؛ بنابراین، به نظر می رسد آموزش رسمی یادگیری مشارکتی یک رویکرد مناسب برای آموزش عالی علاقه مند به ارتقاء تجارب قابل توجه برای دانشجویان خود است (سگاندومارکز و همکاران، ۲۰۲۰). مهارت های اجتماعی مؤلفه دیگری است که از محیط مدرسه و جو کلاس تاثیر می پذیرد. مدرسه و خانواده مهم ترین نقش را در رشد اجتماعی و مهارت های اجتماعی کودک ایفا می کند و در هر دوی آنها ارزش ها فرهنگ و به ویژه روش های آموزشی و تربیتی مهمتر از همه جلوه می کند (کرامتی، ۱۳۹۱). در روش های سنتی که امروزه از آنها به عنوان روش های غیر فعال یاد می شود، معلم نقش فعالی در جریان تدریس داشته، مطالب را به صورت شفاهی در کلاس بیان نموده، دانش آموزان فقط باید به صحبت های او گوش داده، مطالب مورد نظر را حفظ نمایند،

در چنین شرایطی زمینه‌های لازم برای رشد اجتماعی دانش آموزان فراهم نمی‌شود و حتی پیشرفت تحصیلی و رشد فکری دانش آموزان شاگردان نیز از تاثیرات نامطلوب این شرایط بی‌نصیب نمی‌ماند، به همین دلیل امروزه موضوع روش‌های آموزش فعال و یادگیری فعال و یادگیرندگان فعال جایگاه ویژه‌ای در مباحث تربیتی پیدا کرده است (کرامتی، ۱۳۹۵).

مبانی نظری

تعریف یادگیری مشارکتی

قبل از پرداختن به تعریف مفهوم یادگیری، مشارکتی به سایر رویکردهای یادگیری اشاره می‌شود تا بدین وسیله درک بهتری از مفهوم یادگیری مشارکتی داشته باشیم (جانسون و اسمیت، ۲۰۱۰). خاطر نشان می‌کنند که بیشتر یادگیری‌هایی که در موسسات آموزشی دیده می‌شود بر پایه یکی از رویکردهای یادگیری زیر است: ۱- رویکرد فردی: در این رویکرد فرض این است که افراد با هم کار نمی‌کنند. افراد برای رسیدن به این اهدافی که هیچ ارتباطی با اهداف دیگران ندارد خودشان را به تنهایی کار می‌کنند افراد برای موفقیت فردی خودشان تلاش می‌کنند. عملکرد فرد بر اساس یک معیار از پیش تعیین شده ارزشیابی می‌شود و امتیازاتی که به فرد به دست می‌آورد تاثیر روی دیگران ندارد. ۲- رویکرد رقابتی: در این رویکرد افراد بر ضد یکدیگر کار می‌کنند. آنها برای به دست آوردن اهدافی که تنها یک نفر یا تعداد کمی از افراد می‌توانند به آنها دست پیدا کنند با هم رقابت می‌کنند. افراد به تنهایی کار می‌کنند و سعی می‌کنند که از همکلاسی‌های خود بهتر باشند. عملکرد یک منحنی از بهترین تا بدترین، ارزشیابی می‌شود. ۳- رویکرد یادگیری مشارکتی: در این رویکرد افراد برای رسیدگی به اهداف مشترک با هم کار می‌کنند و برای یادگیری خود و یادگیری دیگران تلاش می‌کنند. افراد در گروه‌های کوچک کار می‌کنند و موفقیت‌های دیگر یکدیگر را جشن می‌گیرند. در قبال یکدیگر احساس مسئولیت می‌کنند به یکدیگر کمک می‌کنند و موفقیت دیگران آنها و شکست دیگران، شکست آنها محسوب می‌شود (جانسون و اسمیت، ۲۰۱۰).

یادگیری مشارکتی را به عنوان استفاده آموزشی از گروه‌های کوچک دانش آموزان ، که برای یادگیری خود و یادگیرندگان دیگر با هم کار می‌کنند ، تعریف کرده اند (جانسون و اسمیت، ۲۰۱۱) . یادگیری مشارکتی یک وسیله آموزشی است که گروه‌های کوچک دانش آموزان برای افزایش یادگیری فردی و یادگیری اعضای گروه با هم کار می‌کنند (جانسون و اسمیت، ۲۰۱۳)

تعریف یادگیری

یادگیری یکی از مهمترین زمینه‌ها در دوران روانشناسی امروز و در عین حال یکی از مشکل‌ترین مفاهیم برای تعریف کردن است . به سبب اهمیت و پیچیدگی مفهوم یادگیری برای تعاریف مختلفی از آن به عمل آمده است که به وسیله (کیمبل ۱۹۶۱ ، به نقل از سینما ، ۱۳۸۹ ، به نقل از هاشم پور ، ۱۳۹۶) ارائه شده است : یادگیری به فرایند ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار یا توان رفتاری که حاصل تجربه است گفته می‌شود و نمی‌توان آن را به حالت‌های موقتی بدن مانند آنچه بر اثر بیماری ، خستگی ، یا داروها پدید می‌آید نسبت داد . برای یادگیری تعاریف متعددی وجود دارد که هر یک از آنها به جنبه‌های خاصی از فرایند یادگیری تاکید می‌کند و جنبه‌های دیگر آن را نادیده می‌گیرند . جامع‌ترین و مهم‌ترین تعریف آن را به هیلگارد و مارکوئیز نسبت داده اند عبارت است از « یادگیری یعنی تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه یادگیرنده ، مشروط بر این که این تغییرات بر اثر تجربه رخ دهد » (نوروزی وند و نوروزی وند، ۱۴۰۰).

تاریخچه یادگیری مشارکتی

این شیوه تا اواسط دهه ۱۹۶۰ برای صاحب نظران تعلیم و تربیت تقریباً شناخته نشده بود . یادگیری مشارکتی دارای سابقه طولانی در حیطه‌های آموزشی و یادگیری است . تاریخچه یادگیری است . تاریخچه یادگیری مشارکتی به قرن هفدهم برمی‌گردد و عبارت است از روشی که در آن دانش آموزان با قرار گرفتن در گروه‌های کوچک محتوای درسی را با کمک یکدیگر یاد می‌گیرند و از طریق مباحثه و گفتگو با یکدیگر دانش جاری خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهند (اسلاوین، ۱۹۹۵). چنین نظریه‌های آموزشی از زمان کمینوس در قرن هفدهم ، روسو در قرن هجدهم ، پستالوژی در قرن نوزدهم ، و دیویی در قرن بیستم که بعضی از اشکال یادگیری

مشارکتی را در بین دانش آموزان به کار می گرفتند ، برمی گردد . اما یادگیری مشارکتی به شکل امروزی از اواسط دهه ۶۰ و ۷۰ میلادی شکل گرفت . الگوی یادگیری مشارکتی در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی مورد استفاده کلاس های مدارس شهر آستین تگزاس در ایالات متحده آمریکا قرار گرفت . دیوید و راجر جانسون با تاکید بر گروه های کوچک دانش آموزان ، اجزای اصلی این راهبرد پاددهی یادگیری را معرفی کردند . الگوی این دو پژوهشگر حاوی پنج عنصر برای موفقیت یادگیری مشارکتی بود . این موارد شامل تعامل چهره به چهره ، روابط مثبت میان اعضا ، مسئولیت پذیری فردی ، مهارت های اجتماعی مشارکتی و پیامدهای گروهی بود (بهرنگی و آقایی، ۱۳۸۳).

عناصر اصلی یادگیری مشارکتی

تدریس به روش های مشارکتی بر اصول زیر مبتنی است ، به نظر می رسد که پنج عنصر اصلی زیر در تمام روش های مشارکتی مشترک است:

۱. اصل همبستگی مثبت

۲. اصل ترویج و گسترش تعامل چهره به چهره بین دانش آموزان

۳. اصل مسئولیت پذیری فردی

۴. اصل مهارت های اجتماعی

۵. اصل پردازش گروهی

همبستگی مثبت با دادن نقش به هر دانش آموز در گروه ایجاد می شود . مطابق این اصل دانش آموز باید تفهیم شود که طوری به هم مرتبط و وابسته اند که یک نفر نمی تواند بدون گروه موفق شود و موفقیت گروه نیز به تلاش فردی عذاب بستگی دارد . اصل گسترش تعامل چهره به چهره بین دانش آموزان حاکی از این است که معلم باید زمان لازم ، ترتیب نشستن و شیوه تشویق دانش آموزان به همفکری و کمک به یکدیگر را پیش بینی نماید . نگاه مستقیم افراد گروه به یکدیگر، سبب افزایش ارتباط می شود . در این حالت ، دانش آموزان یکدیگر را به ارائه معلومات

خود به دیگران و توضیح دادن به ارتباط بین یادگیری های فعلی و گذشته برای گروه تشویق می کنند. مسئولیت پذیری فردی به این معنی است که نتایج عملکرد هر فرد به گروه و خود فرد داده شود و مهم است که اعضای گروه بدانند که چه کسی به کمک نیاز دارد و همچنین هیچکس نمی تواند مسئولیت خود را به دوش دیگری بیندازد. اصل مهارت اجتماعی، بیانگر آن است که اگر اعضای گروه قبلاً در شرایط مشارکتی کار نکرده باشند و از اعتماد و قدرت لازم برای تصمیم گیری و ایجاد ارتباط و حل تعارضات برخوردار نباشند ممکن است نتوانم به طور موثر عمل کنند، در نتیجه، معلم باید مهارت های اجتماعی را نیز مانند مهارت های تحصیلی آموزش دهد. و خلاصه، در اصل پردازش گروهی معلم باید مطمئن باشد که گروه در حال رسیدن به اهداف مورد نظر و در حال ایجاد ارتباط موثر بین اعضا است. در پایان جلسه، اعضای گروه، عملکرد خود را باید گزارش کنند. هر عضو باید بیان کند که چه کار مفیدی برای گروه انجام داده است و چه راه حلی برای بهتر شدن کار گروهی دارد (علاقه مند، ۱۳۸۹).

چهار مرحله بسیار مهم برای اجرای روش مشارکتی:

۱_ارائه محتوا

۲_تمرین مهارت یا توسعه فعالیت های آموزشی در گروه های نامتجلس

۳_ارزشیابی انفرادی فراگیران

۴_بازشناسی گروه و ارائه پاداش

۱_ارائه محتوا

در این مرحله معلم محترم محتوا را معرفی کرده و زمینه مرور اجمالی را فراهم می کند. ارائه مواد آموزشی تکثیری، ایجاد فرصت های مصاحبه، تهیه نوارها و سی دی های صوتی تصویری یا سایر منابع که فراگیر می تواند به طور مستقل مطالعه نماید زمینه ای را ایجاد می کند تا نقش معلم از ارائه دهنده محتوا به همکاری و راهنمایی تبدیل شود. بنابراین محتوای ارائه شده باید دقیق، شفاف، موثر و سازماندهی شده باشد.

۲_ تمرین مهارت یا توسعه فعالیت های آموزشی در گروه های نامتجانس

دو عامل ساختار وظیفه که همان همکاری اعضای گروه بر روی تکالیف و وظایف است و موجب به چالش کشیدن یکدیگر می شود و نامتجانس بودن که همان موقعیت های متفاوت جنسی ، تحصیلی ، اجتماعی ، اقتصادی و .... است اثربخشی گروه های یادگیری را فراهم می کند که موجب ثبات پیوندهای اجتماعی می گردد .

۳_ ارزشیابی انفرادی فراگیران

در این مرحله هر کدام از فراگیران بدون کمک سایر اعضای گروه باید تسلط خود را بر محتوای ارائه شده نشان دهد .

۴_ بازشناسی گروه و ارائه پاداش

موفقیت هر گروه به وسیله میانگین نمرات اعضای آن گروه شناخته می شود و اگر گروهی امتیاز عالی یا ممتاز بگیرد برای وی پاداش یا پاداش های خاصی در نظر گرفته می شود . در ضمن اگر اعضای گروه پیشرفت و قابل توجهی داشته باشند کل آن گروه مورد تشویق قرار می گیرند (شعبانی، ۱۳۹۳؛ احدیان، ۱۳۹۳).

مزایای یادگیری مشارکتی

بسیاری از نظریه پردازان و محققان در تحقیقات خود از یادگیری مشارکتی به این نتیجه رسیدند که :

۱_ یادگیری مشارکتی ، مهارت کلامی را تقویت می کند . یادگیری مشارکتی موجب ترغیب دانش آموزان به گفتگو و مطرح کردن نظریات خود می شود که این گفتگو به تعاملات در تقویت مهارت های کلامی موثر است به علاوه آنها آموزش می بینند تا چگونه خواسته های خود را بیان کنند و با یکدیگر ارتباط موثر داشته باشند (کرامتی، ۱۳۸۰).

۲_ یادگیری مشارکتی می تواند آگاهی فراشناختی را بالا ببرد و تفکر خلاق را گسترش دهد (کیرنان و همکاران، ۲۰۲۱).

۳_ به دلیل اینکه کار گروهی تنها به کلاس درس ختم نمی شود و یادگیری مشارکتی همکاری و دوستی بین دانش آموزان را به خارج از کلاس نیز می کشاند. متعاقب آن با افزایش سطح ارتباطات، مهارت های ارتباطی در دانش آموزان ارتقا می یابد و انگیزه برای حضور در کلاس درس و گروه های یادگیری تقویت می شود (رحمانی، ۱۳۹۶).

بنابراین این روش بیشتر از روش های سنتی در ایجاد مهارت های ارتباطی تاثیر داشته است (گل محمدی بهرامی، ۱۳۹۷).

۴_ در تقویت مهارت های فردی و اجتماعی، پیشرفت تحصیلی، بهداشت روانی و توانمندی معلمان نیز موثر بوده است (براتی و کرامتی، ۱۴۰۰).

۵_ یادگیری مشارکتی تنش های میان گروهی، رفتار پرخاشگرانه و ضد اجتماعی، میزان غرور و حسادت و گوشه گیری دانش آموزان را کاهش می دهد و در نتیجه دانش آموزان انگیزه بیشتری برای یادگیری از خود نشان می دهند (شکاری، ۱۳۹۱).

۶_ کلاس یادگیری مشارکتی کیفیت یادگیری دانش آموزان را بهبود می بخشد (کرامتی و گیلیس، ۲۰۲۲) و شوق یادگیری را افزایش می دهد (کوهن، ۲۰۰۴، به نقل از کرامتی و حسینی، ۱۳۸۷).

۷_ انگیزه فراگیران به دلیل داشتن روابط مطلوب یا یکدیگر، افزایش می یابد. این تقویت انگیزه باعث افزایش درگیر شدن آنها در جریان فعالیت های یادگیری مشارکتی در کلاس درس می شود. در واقع دانش آموزان با مسئولیت پذیری و احساس تعلق و تعهدی که در آنها شکل گرفته است، روابطشان را تحکیم می بخشند و به کار گروهی علاقه مند و دلگرم می شوند. هم چنین به میزان اهمیت نظرات و تاثیرگذاری خود متوجه می شوند و ظرفیت تاب آوری شان را در موقعیت های ناخوشایند درسی افزایش می دهند و از نظر اجتماعی نیز پیشرفت می کنند. در نتیجه در مقابل با تاثیرات محیطی توانا تر برخورد می کنند. هنگامی که دانش آموزان با روش

یادگیری مشارکتی آموزش می بینند عزت نفس آنها افزایش و در نتیجه سطح تاب آوریشان بالاتر می رود (بنی طالبی دهکردی، ۱۳۹۹).

۸_ تبادل نظرات در درون گروه های کوچک نه تنها موجب افزایش علاقه در میان شرکت کنندگان می گردد ، بلکه تفکر انتقادی آنها نیز بهبود می بخشد (کاسموتو، ۲۰۱۸).

۹_ بر یادگیری مادام العمر دانش آموزان موثر می باشد (طباطبایی و رضوی، ۱۳۹۹).

موانع یادگیری مشارکتی

گاهی معلمان میگویند "من میدانم که دانشجویان احتیاج دارند مهارتهای کناراآمدن با دیگران و به طور فعال و مؤثر در گروه کارکردن را یاد بگیرند، ولی وقت کلاس به اندازه های نیست که بتوان یادگیری مشارکتی را آغاز کرد و در حال حاضر برنامه درسی هم به اندازه کافی سنگین است ". این حرف که در جای خود صحیح است موجب میشود نتوانیم از همه معلمان انتظار داشته باشیم که در کلاس های خود این روش را به کارگیرند، مگر آنکه از قبل تمهیداتی برای این کار اندیشیده شود. از دیگر موانع این روش، از نظر معلمان، آن است که اجرای آن مشکل است و به مهارت معلم و صبوری او احتیاج است. همچنین این روش برای کلاس های پرجمعیت با فضای کم قابلیت اجرایی کمتری دارد. باید گفت با وجود این موانع و محدودیتهایی که در اجرای آموزش و یادگیری مشارکتی وجود دارد، نظر به مزیت های بسیاری که بر آن مترتب است باید بکوشیم این شیوه یادگیری را در سطح کلاس و هم در سطح دانشگاه پیاده سازیم (امام جمعه، ۱۳۹۱).

ویژگی های یادگیری مشارکتی

۱. تشکیل گروه های کوچک نامتجلس

یادگیری مشارکتی معمولاً از گروه‌های ۴ تا ۶ نفره تشکیل می‌شود که از جهات مختلف توانایی یادگیری، میزان پیشرفت، نژاد و غیر متجسس هستند.

۲. داشتن هدف های روشن

یادگیری مشارکتی باید دارای هدف‌های روشن و قابل دسترسی باشد و همه اعضای گروه بدانند که باید برای رسیدن به آنها بکوشند. از جمله هدف‌های یادگیری مشارکتی می‌تواند این باشد که از گروه خاص تا سه دلیل علمی برای ذخیره کردن جنگل‌های بارانی استوایی پیدا کنند، یک معامله دشوار ریاضی را حل کنند یا یک آگهی تجاری تلویزیونی تهیه و ضبط نمایند (ارمرود، ۲۰۱۲).

۳. وابسته بودن اعضای گروه به یکدیگر

جانسون و جانسون (۲۰۱۳) و اسلاوین (۲۰۱۳) می‌گویند که وقتی موفقیت دانش آموزان به کمک و مشارکت سایر اعضای گروه وابسته است، بیشتر به صورت مشارکتی فعالیت می‌کنند. برای این منظور، می‌توان مواد آموزشی را میان اعضای گروه تقسیم کرد و از هر یک از آنها خواست تا مطالب سهم خود را بیاموزند و آن را به دیگران آموزش دهند.

۴. معلم به عنوان هدایت کننده و منبع اطلاعات

نقش معلم در روش یادگیری مشارکتی باید عمدتاً به صورت هدایت کننده باشد. همچنین زمانی که گروه نیاز به اطلاعاتی دارد که نمی‌تواند آن را به دست آورد معلم می‌تواند آن اطلاعات را در اختیار گروه قرار دهد.

۵. مسئولیت فردی

برای جلوگیری از وضعیتی که در آن بعضی اعضای گروه بیشترین مقدار کار را انجام می‌دهند و بعضی‌ها از زیر بار شانه خالی می‌کنند، معلم باید مواظب باشد که همه اعضای گروه مسئولیت انجام بخشی از کارها را بپذیرند. برای این منظور معلم می‌تواند از تک تک اعضا بخواهد تا به سوالات شفاهی یا کتبی او که درباره فعالیت های گروهی طرح شده اند، پاسخ دهد.

۶. پاداش دادن به توفیق گروهی

پس از آنکه گروهی به هدفش دست یافت و به موفقیت رسید ، همه اعضای گروه باید به پاس این موفقیت پاداش دریافت کنند . به عنوان مثال وقتی که در امتحان مربوط به کار گروهی همه اعضا موفق میشوند ، تک تک آنان مستحق دریافت پاداش خواهیم بود.

۷. ارزشیابی از خود

پس از آنکه فعالیت های گروهی به پایان رسید و هدف های پیش بینی شده تحقق یافتند ، گروه به تحلیل عملکرد خود می پردازد و نقاط قوت و ضعف کار خود را مشخص می کند و به ارزیابی از فعالیت های انجام شده اقدام می نماید . در صورت لزوم این کار به کمک معلم صورت می پذیرد.

۸. تغییر مدت کار

مدت فعالیت گروهی باید متنوع باشد . بعضی گروه ها برای انجام کارهای مختصر و مشخص تشکیل می شوند و کارشان را در زمان محدودی به ثمر می رسانند . بعضی گروه ها برای انجام کارهای مهمتری تشکیل می شوند و لذا مدت بیشتری به فعالیت می پردازند . اما بعضی گروه ها که به گروه های پایه معروفند برای تمام سال یا ترم تحصیلی به فعالیت می پردازند . این گروه ها منابع یادگیری را با هم شریک می شوند ، وظایف را میان خود تقسیم می کنند ، پاداش های کلاسی را در اختیار هم می گذارند و در همه چیز از همدیگر حمایت می کنند و به همدیگر یاری می دهند (سیف، ۱۳۹۳).

دیدگاه های اصلی در مورد یادگیری مشارکتی

۱. دیدگاه های انگیزشی: دیدگاه های انگیزشی این دیدگاه بر هدف و پاداش متمرکز است. یادگیری مشارکتی زمینه را برای موفقیت گروهی فراهم می کند بنابراین هر فرد برای رسیدن به اهداف خود به اعضای گروهش نیز باید کمک کند و آنها را ترغیب نماید و در نتیجه تمامی اعضا پیشرفت می کنند . به عبارت دیگر و پاداش های گروهی بر اساس عملکرد گروهی داده می شود (اسلاوین، ۱۹۹۵، به نقل از سیدصالح، ۱۳۹۰).

۲. دیدگاه وابستگی اجتماعی: یک دیدگاه نظری که تا حدودی با دیدگاه انگیزشی مرتبط است معتقد است که تاثیرات یادگیری مشارکتی بر پیشرفت به شدت توسط انسجام گروه واسطه می شود. تصور می شود که کیفیت تعاملات گروه تا حد زیادی توسط وابستگی گروه تعیین می شود. در واقع، دانش آموزان درگیر کار می شوند و به یکدیگر کمک می کنند تا یاد بگیرند، زیرا آنها با گروه هم ذات پنداری می کنند و می خواهند همه موفق شوند.

۳. دیدگاه های شناختی: این دیدگاه که جایگزین دیدگاه انگیزشی و دیدگاه انسجام اجتماعی محسوب می شود پیشرفت دانش آموزان را بیشتر ناشی از تعاملات دانش آموزان و پردازش ذهنی اطلاعات می داند که یادگیری آنها را نیز افزایش می دهد (اسلاوین، ۱۹۹۵).

۴. دیدگاه رشدی: یکی از مجموعه نظریه های شناختی که در مورد آن تحقیقات زیادی انجام شده، دیدگاه رشدی است. از فرض اصلی در نظریه پردازان دیدگاه رشدی این است که در یادگیری مشارکتی صرف تعامل و همکاری بین دانش آموزان در مواقع انجام یک تکلیف، تسلط آنها روی مفاهیم اصلی را تقویت می کند و جهت یادگیری و انتقال به مراحل بالاتر استقلال شناختی کافی می باشد و مانند نظریه پردازان انگیزشی تاکید بر پاداش ندارند (جانسون و جانسون، ۲۰۱۵).

روش های یادگیری مشارکتی

(جانسون و همکاران، ۲۰۰۰ به نقل از کرامتی و حسینی، ۱۳۷۸) معتقدند یادگیری مشارکتی مجموعه وسیله ای از روش ها را شامل می شود که از طریق آن کلاس درس به شکل انعطاف پذیر و کارآمدی سازماندهی و اداره می شود. صاحب نظران در زمینه یادگیری مشارکتی روش های مختلفی را مطرح کردند که هر یک مزیت ها و محدودیت هایی دارند. این روش ها را می توان به چهار دسته تقسیم کرد: ۱_ گروه بندی دانش آموزان بر اساس موفقیت تحصیلی ۲_ بازی های گروهی ۳_ انفرادی با یاری گرفتن از گروه ۴_ معمایی یک ۵_ معمایی دو ۶_ یادگیری با هم ۷_ خواندن و نوشتن تلفیقی مشارکتی ۸_ اثربخشی تیم ۹_ تدریس اعضا به یکدیگر ۱۰_ سلول های یادگیری ۱۱_ یادگیری سندیکایی ۱۲_ آموزش رهنمودی ۱۳_ پژوهش گروهی و

روش مطالعه مشارکتی (کرامتی و همتی ، ۱۳۹۴) . همچنین (نوروزی و نند و نوروزی و نند ، ۱۴۰۰) در پژوهش خود چنین تقسیم بندی را نیز ذکر کردند : ۱. تقسیم دانش آموزان به گروه های پیشرفته تحصیلی ۲. رقابت و مسابقه تیمی ۳. یادگیری انفرادی با یاری گرفتن از تیم ۴. قرائت و نگارش تلفیقی مشارکتی ۵. تقسیم موضوعات به بخش های مختلف جیگ ساو ۶. باهم آموختن ۷. پژوهش گروهی .

پیشینه

خلیلی یدکی، (۱۴۰۱) در پژوهشی به عنوان واکاوی پدیدار شناساسه تجربه دانش آموزان پسر و والدین آن ها از اجرای یادگیری مشارکتی در کلاس درس علوم در پایه پنجم ابتدایی شهر تهران . با توجه به نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر از رویکرد کیفی و به روش پدیدارشناسی از نوع توصیفی استفاده شد . ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختار یافته بود . برای نمونه گیری از روش نمونه گیری در دسترس استفاده شد تعداد دانش آموزان و والدین حاضر در این پژوهش ده نفر می باشند . پس از انجام مصاحبات به منظور تجزیه و تحلیل داده ها کلیه فایل های مصاحبه و در فرمت ورد وارد بستر نرم افزار تحلیل کیفی Atlas/ti شد . در راستای پاسخ به سوالات اصلی پژوهش ، یافته های به دست آمده از تحلیل داده ها در ۳ درون مایه و ۸ زیر درون مایه و با عنوان های مهارت های زندگی (شامل زیر درون مایه ارتباطات ، مهارت های کلامی خودکارآمدی) ، کیفیت یادگیری (شامل زیر درون مایه بهداشت روانی ، یادگیری عمیق و معنادار، پیشرفت تحصیلی) ، ایجاد انگیزه یادگیری (شامل زیر درون مایه تاب آوری تحصیلی، اشتیاق به یادگیری) دسته بندی شدند. نتایج حاصل از پژوهش بیانگر آن است که دانش آموزان با کمک رسانی و کمک طلبی در انجام تکلیف و فعالیت های درس علوم راه و رسم دوستی و برقراری ارتباط ، نحوه تعامل و همکاری را آموختند و پیشرفت تحصیلی آنها بهبود یافته است . کار در گروه های کوچک باعث شده است بچه ها به خوبی و با احترام با هم گفتگو داشته باشند و توانایی سازگاری با ناملايمات و فشارهای درسی را کسب کنند و در نهایت مهارت های زندگی را تمرین کنند .

کاظمی، (۱۴۰۰) در پژوهشی به عنوان تاثیر یادگیری مشارکتی بر نگرش به کلاس درس و پیشرفا تحصیلی دانشجویان در محیط یادگیری الکترونیکی انجام شده است. پژوهش حاضر از منظر هدف، کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، آزمایشی، از نوع پیش‌آزمایشی، از طرح‌های پس‌آزمون با یک گروه (طرح مطالعه موردی یک مرحله‌ای) است. جامعه پژوهش دانشجویان کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ است. در طرح پس‌آزمون تک‌گروهی، نمونه‌ها به صورت تصادفی انتخاب نمی‌شوند. در ابتدای ترم تحصیلی کلاس (۱۷ نفره) در دسترس که در محیط الکترونیکی برگزار می‌شد، به عنوان گروه آزمایش در نظر گرفته شد در طول ترم متغیر مستقل (یادگیری مشارکتی) به گروه آزمایش اعمال گردید و دانشجویان به روش یادگیری مشارکتی آموزش دیدند، پس از پایان ترم برای سنجش نگرش به کلاس درس، پرسشنامه‌ای "در این کلاس چه می‌گذرد" بین دانشجویان توزیع گردید. این پرسشنامه شامل هفت مقیاس سازگاری دانشجویان، پشتیبانی استاد، مشارکت، تحقیق و بررسی، جهت‌دهی تکلیف، همکاری و برابری است. پیشرفت تحصیلی نیز توسط آزمون معلم ساخته مورد اندازه‌گیری قرار گرفت. تحلیل داده‌ها از طریق آزمون تی تک‌گروهی و آزمون تی مستقل به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام شد. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که یادگیری مشارکتی در محیط الکترونیکی تاثیر مثبتی بر نگرش به کلاس درس و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. میانگین پرسشنامه برابر با عدد (۳,۲۲) بود که از لحاظ آماری تفاوت معناداری با میانگین نظری پرسشنامه (۲,۵) داشت. میانگین کلیه مقیاس‌های پرسشنامه بیشتر از میانگین نظریه پرسشنامه و بیشترین میانگین متعلق به مقیاس برابری (۳,۶۰) و کمترین میانگین نیز متعلق به مقیاس سازگاری (۲,۹۹) بود. همچنین نتایج به دست آمدن نشان داد که میانگین پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد مطالعه (۱۹,۰۵) تفاوت معناداری با میانگین پیشرفت تحصیلی کل دانشجویان دانشکده علوم تربیتی (۱۸,۱۵) و میانگین پیشرفت تحصیلی دانشجویان رشته مدیریت آموزشی دانشکده (۱۷,۷) دارد. همچنین تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد که یادگیری مشارکتی در محیط الکترونیکی بر نگرش به کلاس درس و پیشرفته تحصیلی دختران و پسران و نگرش به کلاس درس و پیشرفت تحصیلی شاغلین و غیر شاغلین نیز تاثیر یکسانی دارد.

ربانی، (۱۴۰۰) در پژوهشی به عنوان واکاری تجارب موفق اعضای هیئت علمی در عملیاتی کردن یادگیری مشارکتی در کلاس های درس برخط و حضوری دوره کارشناسی ارشد و دکتری گروه علوم تربیتی دانشگاه تهران انجام شده است. در نتایج به دست آمده این پژوهش مبتنی بر پارادایم تفسیرگرایی و با روش کیفی، از نوع پدیدارشناسی توصیفی می باشد. در این راستا از مصاحبه های پدیدارشناسانه بهره گرفته شده است. میدان پژوهش، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تهران و افراد شرکت کننده، اعضای هیئت علمی گروه علوم تربیتی و تعداد ۲۱ نفر بودند. روش نمونه گیری، هدفمند و از نوع ملاک محور با تعیین ملاک های ۱ در کارگاه هایی یادگیری مشارکتی شرکت کرده و یا با رویکرد آشنا هستند، ۲ در هر دو محیط حضوری و بر خط تدریس کرده باشند، انتخاب شدند. برای افزایش اعتبار یافته های پژوهش با ۵ نفر از استادان مدعو دانشگاه تهران که ملاک های نمونه گیری پژوهش حاضر را رعایت کرده بودند نیز مصاحبه به عمل آمد. در نهایت تعداد ۲۲ نفر با رعایت ملاک های بیان شده برای نمونه انتخاب گشت. تحلیل داده ها با راهبرد کالاریزی و استفاده از نرم افزار تحلیلی کیفی Atits/ti نسخه ۲۰۱۹ انجام پذیرفته است. در حیطه یادگیری مشارکتی در مرحله اول کدگذاری ۳۷۱ نقل قول و ۷۳۰ جمله مهم استخراج شد. در مرحله دوم کدگذاری با اقدام و طبقه بندی کدها ۲۳۱ جمله مهم استخراج گردید و در ۷ مضمون اصلی ماهیت چالش های محیط حضوری چالش های محیط بر خط، چالش های مشترک، راهکارهای محیط حضوری، راهکارهای محیط بر خط و راهکارهای مشترک در جمعا ۳۰ زیر مضمون و ۲۰۶ مفهوم دسته بندی گشت. یافته های حاصل از واکاوی تجارب موفق اعضای هیئت علمی بیانگر آن است که رویکرد یادگیری مشارکتی به رغم برخورداری از پشتوانه نظری قوی، در کلاس های درس بسیار کم اجرا می گردد، زیرا تجارب استادان در اجرای آن بسیار کم بوده و اجرای آن نیز با چالش های بسیاری روبرو می باشد. لذا پیشنهاد می گردد سیستم های آموزشی از جمله دانشگاه علاوه بر فرهنگ سازی برای استادان در استفاده از رویکردهای جدید یادگیری، از اجرای این رویکرد که در حال حاضر از روش های به روز یادگیری در دنیا بوده و اجرای آن نیز اثرات بسیار قابل توجهی بر رشد و پیشرفت مهارت های زندگی و همچنین مهارت های تحصیلی فراگیران دارد حمایت نمایند.

کرامتی، (۱۳۹۹) در پژوهش خود به بررسی ادراک دانشجویان رشته مشاوره از اجرای یادگیری مشارکتی در کلاس درس پرداخت. مصاحبه نیمه ساختاریافته ابزار اصلی این پژوهش بود. او محتوای حاصل از مصاحبه ها را با رویکرد تحلیل موضوعی تحلیل کرد و به این نتیجه رسید که یادگیری مشارکتی نه تنها فرآیند یادگیری دانشجویان رشته مشاوره در درس آموزش و پرورش ابتدایی و متوسطه را تسهیل و کیفیت یادگیری آنان را بهبود می بخشد بلکه در زمینه تقویت اعتماد به نفس و هیجانات مثبت، تفکر انتقادی (کنترل احساسات و خلق، بحث و گفتگو، بارش مغزی و خودارزیابی صحیح)، تعامل و همکاری موثر و پرورش حس مسئولیت پذیری و رهبری کردن نیز موثر است.

بنی طالبی دهکردی، (۱۳۹۹) در پایان نامه خود به بررسی اثربخشی تدریس به روش یادگیری مشارکتی گروه های پیشرفت تیمی دانش آموزان بر پایستگی تحصیلی، تاب آوری و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه نهم شهرکرد پرداخت. داده های حاصل از این پژوهش به روش آماری تحلیل کواریانس، تحلیل شدند. یافته های این پژوهش نشان دادند که تدریس به روش یادگیری مشارکتی گروه های پیشرفت تیمی بر هر سه عامل مورد بررسی پایستگی تحصیلی، تاب آوری تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی تاثیر مثبت و معنادار دارد.

ملک حسینی، (۱۳۹۸) در پژوهشی به عنوان بررسی تاثیر یادگیری مشارکتی بر میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان انجام شده است. در نتایج به دست آمده جامعه آماری در این پژوهش، دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان ایلام می باشند که در سال تحصیلی ۹۷_۹۸ در شهرستان ایلام، مشغول به تحصیل بودند. جامعه آماری این پژوهش ۴۰ نفر بودند که در دو مدرسه انتخابی این شهرستان مشغول به تحصیل می باشند نمونه آماری شامل ۴۰ نفر از دانش آموزان بود که ۲۰ نفر گروه کنترل را ۲۰ نفر هم گروه آزمایش بودند. در این پژوهش ابزار سنجش پرسشنامه و آموزش آزمون پیشرفت تحصیلی معلم ساخته بود. از روش نیمه تجربی یا شبه تجربی استفاده شده نتایج به دست آمده بر این پژوهش نشان می دهد که روش یادگیری مشارکتی بر عزت نفس دانش آموزان تاثیر می گذارد. روش یادگیری مشارکتی بر مهارت های اجتماعی دانش آموزان تاثیر می گذارد روش یادگیری مشارکتی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان

تاثیر می گذارد. روش یادگیری مشارکتی بر میزان پرخاشگری و رفتارهای تکانشی دانش آموزان تاثیر می گذارد. روش یادگیری مشارکتی بر میزان برتری طلبی و اطمینان زیاد به خود داشتن دانش آموزان تاثیر می گذارد روش یادگیری مشارکتی بر میزان رابطه با همسالان در دانش آموزان تاثیر می گذارد.

شکاری، (۱۳۹۱) در پژوهشی به عنوان تاثیر یادگیری مشارکتی و رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان انجام شده است. درنتایج به دست آمده: از جمله روشهای فعالی که امروزه توجه صاحب نظران تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده است، یادگیری مشارکتی است. پژوهش حاضر به منظور بررسی دقیقتر تاثیر یادگیری مشارکتی از طریق آموختن با هم بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان، طراحی و اجرا شد. این مطالعه شبه تجربی در جامعه دانش آموزان پسر دبیرستانهای شهر کاشان در سال تحصیلی ۸۹ - ۱۳۸۸ انجام شد. ۵۰ دانش آموز از دو کلاس یک مدرسه با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. در گروه آزمایش از روش یادگیری مشارکتی و در گروه کنترل از روش سنتی استفاده شد. پیش آزمون قبل از اعمال متغیرهای مداخله و پس آزمون پس از اعمال آزمایشی و پیگیری نیز ۴۵ روز پس از اعمال مداخلات انجام شد. برای جمع آوری داده از آزمون رشد مهارت های اجتماعی ماتسون استفاده شد. برای تحلیل دادهها از روشهای آمار توصیفی و آزمون تحلیل واریانس با اندازهگیری مکرر به کمک نرم افزار SPSS ۱۶ استفاده شد.

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر تحلیلی_توصیفی_اسنادی است جهت گردآوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه ای در کتب و مقالات علمی منتشر شده استفاده شده است. کلید واژه پیشرفت تحصیلی، مهارت اجتماعی، دانش آموزان مورد جستجو قرار گرفته است. در طی این فرایند تعدادی منبع مرتبط با بازه ی زمانی (از سال ۱۴۰۲ تا سال ۱۴۰۳) استفاده گردید.

نتیجه گیری

روش یادگیری مشارکتی نسبت به روش های سنتی تدریس در رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان موثرتر است. یادگیری مشارکتی باعث کاهش پرخاشگری، حسادت، گوشه گیری در دانش آموزان می شود. بنابراین این پژوهش اثبات می کند که یادگیری مشارکتی باعث رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان می شود. همچنین تدریس مشارکتی نسبت به سایر روش های فعال تدریس باعث عزت نفس دانش آموزان می شود و تمایل آنان را به حضور در مدرسه بیشتر می کند.

منابع

- احدیان، محمد (۱۳۹۰). مقدمات تکنولوژی آموزشی _ شامل روش های آموزشی اخیر، چاپ نهم.
- امام جمعه، سیده مهتاب (۱۳۹۱). آموزش مشارکتی، تعریف، مزایا و موانع. معلم. شماره ۳_۱۷_۱۵.
- بهرنگی، محمدرضا، آقایی طیبیه (۱۳۸۳). تحول ناشی از تدریس مشارکتی از نوع جیگ ساو در وضعیت سنتی تدریس دانش آموزان پایه پنجم. نوآوری های آموزشی و (۱۰)۳ و ۲۵_۵۳.
- براتی، الهه، کرامتی، محمدرضا (۱۴۰۰). مزیت های یادگیری مشارکتی در ریاضی ششم ابتدایی از دیدگاه معلمان، اولین کنفرانس بین المللی علوم تربیتی، روانشناسی، علوم ورزشی و تربیت بدنی، ساری.
- بنی طالبی دهکردی، مریم (۱۳۹۹). اثربخشی تدریس به روش یادگیری مشارکتی گروه های پیشرفت تیمی دانش آموزان بر پایستگی تحصیلی، تاب آوری و خودکار آمدی تحصیلی دانش آموزان دختر پایه نهم شهرکرد. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور مرکز مبارکه.

رحمانی، صادق (۱۳۹۶). اثر یادگیری مشارکتی بر مهارت های ارتباطی، انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور همدان.

سیف، علی اکبر (۱۳۹۳). روان شناسی پرورشی روانشناسی یادگیری و آموزش، ویراست هفتم.

شکاری، عباس (۱۳۹۱). تاثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان. فصل نامه راهبردهای آموزش، دوره پنجم، شماره ۱، ۳۷-۳۱.

شعبانی، حسین (۱۳۹۳). مهارت های آموزشی _ روش ها و فنون تدریس، چ هشتم.

شعبانی، حسین (۱۳۹۳). مهارت های آموزشی و پرورشی _ نظریه ها و الگو، ویراست دوم.

طباطبایی، مینو، رضوی، فرید (۱۳۹۹). جایگاه و تاثیر روش های تدریس فعال و مشارکتی بر یادگیری مادام العمر دانش آموزان دختر دوره اول متوسطه شهرستان ثلاث؟ فصلنامه مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری، ۲ (۲)، ۸۰-۹۱.

علاقه بند، علی (۱۳۸۹). اصول مدیریت آموزشی نشر اصفهان: پیام دانشگاهی، ۱۳۸۹.

کرامتی، محمدرضا، حسینی، بی بی مریم (۱۳۸۷). تاثیر یادگیری مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس فیزیک. روان شناسی علوم تربیتی و ۳۸ (۲) و ۱۶۶-۱۴۷.

کدیور، پروین (۱۳۹۷). روان شناسی تربیتی (چاپ سیزدهم)، تهران: انتشارات سمت.

کرامتی، محمدرضا (۱۳۸۹). تاثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی ریاضی. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، ۲۹.

کرامتی، محمدرضا (۱۳۸۰). رقابت یا رفاقت در کلاس درس. روانشناسی و علوم تربیتی، ۳۱ (۲)، ۱۳۹-۱۵۶.

کرامتی، محمدرضا (۲۰۲۲). بررسی یادگیری مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی معلمان دانشجو.

کرامتی، محمدرضا، همتی، زهرا (۱۳۹۴). یادگیری مشارکتی، انتشارات زندگی شاد.

کرامتی، محمدرضا (۱۳۹۵). مطالعه تاثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی ریاضی پایه ی پنجم.

کرامتی، محمدرضا (۱۳۹۱). رابطه جو سازمانی مدارس با استرس شغلی معلمان.

گل محمد نژاد بهرامی، علیرضا (۱۳۹۷). مقایسه اثربخشی یادگیری مشارکتی و سنتی بر مهارت های ارتباطی و خودکارآمدی دانش آموزان دختر دوره دوم متوسطه. آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی). ۱۱ (۴۱)، ۳۹-۵۸.

نوروزی وند، حامد، نوروزی وند، طاهره (۱۴۰۰). بررسی یادگیری مشارکتی دانش آموزان، مجله پژوهش های معاصر در علوم و تحقیقات، ۳ (۲۵)، ۱۰۱-۸۳.

هاشم پور، الهام (۱۳۹۶). آموزش و یادگیری مشارکتی در دنیای مجازی . سومین کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و مهندسی.

Abd Al Mudhafar far . N. I. (2022) . The Effect of using cooperative Learning in the collection of curriculum Material and a Book among second_year students_Department of Educational and psychological sciences at the university of Basrah . Turkish journal of computer and Mathematics Education (TURCOMAT),13(2) , 551_568 .

Abramczyk, A., & Jurkowski, S. (2020). Cooperative learning as an evidence-based teaching strategy: What teachers know, believe, and how they use it. Journal of EducationforTeaching,46(3),296-308. Doi.org/10.1080/02607476.2020.1733402.

Casey, A., & Fernandezrio, J. (2019). Cooperative Learning And The Affective Domain. Journal of Physical Education, Recreation & Dance, 90(3), 1217. Doi.Org/10.1080/07303084.2019.1559671 .

Slavin, R. E. (1995). Cooperative learning: Theory, research, and practice. Boston: Allyn & Bacon.

Slavin, R.E & Others. (1995). Cooperative Integrated Reading and Comprehension (CIRC): A brief overview.

Chan, M. (2020). A multilevel SEM study of classroom talk on cooperative learning and academicachievement: Does cooperative scaffolding matter? International Journal of Educational Research, 101, 101564. Doi:10.1016/j.ijer.2020.10156 .

Hill, K. T.(1984). Debilitation motivation and testing. New York:Academic PressHoltferter & Holtferter

Johnson, D.W., Johnson, R.T., Smith, K.A. (1991). Cooperative learning: Increasing college faculty

Instructional productivity. Washington, DC: George Washington University.

Johnson R.T.& Johnson D.W (2015). Introduction to cooperative learning. Methods for developing cooperative learning on web. Journal of Learning and Instruction 14(2013) 69-87, Available at

Kristiani, K. F., & Airlanda, G. S. (2021). Meta Analisis Model Pembelajaran Cooperative Learning Tipe Student Team Achievement Divisions terhadap Hasil Belajar Kognitif Siswa Sekolah Dasar. Jurnal Basicedu, 5(5), 31503157. DOI: <https://doi.org/10.31004/basicedu.v5i5.1328>.

Kusumoto, Y. (2018). Enhancing critical thinking through active learning. *Language Learning in Higher Education*, 8(1), 4563

<http://dx.doi.org/10.1515/cercles20180003>.

Kiernan, L., Ledwith, A., & Lynch, R. (2021). How task conflict can support creative problem solving in teams by stimulating knowledge sharing, critical and creative thinking and metacognition. DOI: 10.5772/intechopen.96600.

Malmberg, J., Järvelä, S., & Järvenoja, H. (2017). Capturing temporal and sequential patterns of self-, co-, and socially shared regulation in the context of collaborative learning. *Contemporary Educational Psychology*, 49, doi.org/10.1016/j.cedpsych.2017.01.009

۱۶۰-۱۷۴.

Van Ryzin, M. J., & Roseth, C. J. (2021). The Cascading effects of reducing student stress: Cooperative learning as a means to reduce emotional problems and promote academic engagement. *The Journal of Early Adolescence*, 41(5), 700724.
Doi.org/10.1177%2F0272431620950474.